

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการมีส่วนร่วม
ของประชาสังคม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
The Development of Creative Product with the Participation
of Civil Society in Muang Samutsakorn District, Samutsakorn

สุดถนอม ตันเจริญ^{1*}
วิทยา วิสูตรเรืองเดช²

Sudthanom Tancharoen
Wittaya Wisutruangdat

Received : 12 ธันวาคม 2566

Revised : 12 มีนาคม 2567

Accepted : 14 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาสังคม ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะ 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชน โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มครอบคลุมทุกหมู่บ้าน รวม 400 คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบแนะนำต่อ ที่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัย 50 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการเป็นผู้ประกอบการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

*Corresponding Author, Asst. Prof. Dr., Department of Entrepreneur, Faculty of Management Science, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Assoc. Prof. Dr., Social Studies Department, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Bansomdejchaopraya Rajabhat University

ค่าสหสัมพันธ์และการถดถอยพหุคูณ และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่าโครงการวิจัยนี้สามารถสร้างเครือข่ายประชาสังคม โดยการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและนักวิจัยกับอำเภอเมืองสมุทรสาคร สภาเกษตรกร พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล และวิสาหกิจชุมชนสองแห่งในตำบลบ้านเกาะ มีส่วนร่วมคิดแนวทางแก้ปัญหาในการผลิตของชุมชนและเสนอแนวทางการพัฒนา ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น จากเครือข่ายภาคประชาสังคม ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากปลา ได้แก่ พิชซ่าปลานิล และปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร ซึ่งแสดงถึงความสำเร็จของวัตถุประสงค์และเป้าหมายการวิจัยทุกประการ

คำสำคัญ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การมีส่วนร่วม ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ประชาสังคม

Abstract

The research titled the Development of Creative Products with the Participation of Civil Society In Ban Koh Subdistrict, Muang Samut Sakhon District, Samut Sakhon Province aimed to: 1) establish a civil society network through a participatory process in developing creative products in Ban Kho Subdistrict; and 2) develop creative products for community enterprises that can generate increased income from the existing resources based on the community's potential. Both quantitative and qualitative method were employed. The quantitative data were collected from a sample group of 400 participants representing all villages, while qualitative data were obtained through interviews with 50 key informants through the snowball sampling method who participated in the research process. Descriptive statistics, including percentage, mean, standard deviation, correlation, and multiple regression, were used for quantitative analysis, while content

analysis was conducted for qualitative data from interviews. This study resulted in the establishment of a civil society network through the signing of a memorandum of understanding (MOU) between the President of Bansomdejchaopraya Rajabhat University, the researcher, and the Sheriff of Muang Samut Sakhon, the Farmers Council, the Community Development Office, the District Agricultural Extension Office, the Subdistrict Administrative Organization, and two community enterprises in Ban Kho Subdistrict. These stakeholders collaboratively developed solutions to community production problems and proposed development approaches. The results of the creative product development generated increased income through civil society networks. The creative products derived from fish, namely tilapia pizza and herbal pla-yor (fish sausage) – demonstrated the successful achievement of the research objectives and goals.

Keywords : product development, participation, creative product,
civil society

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันในชุมชนหรือประชาสังคม การที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งโดยใช้หลักการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participation) ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการคิดและดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุนภาคเอกชนให้การช่วยเหลือ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการของประชาชนเป็นการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเอง (Self-reliance) ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี แนวคิดที่สอง คือ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน เน้นการพัฒนากลุ่มชุมชนให้มีความเข้มแข็งในการพัฒนา

ชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในรูปของประชาคม (Monknoi ed al., 2021) การวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม ครั้งนี้ต้องการสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา การขาดแคลนกำลังคนและขาดความร่วมมือในชุมชน ตามนโยบายในการขับเคลื่อน ประเทศ รัฐบาลต้องการนำพาประเทศไทยก้าวสู่โมเดล “ไทยแลนด์ 4.0” ปฏิรูปเศรษฐกิจ ของประเทศเป็นประเทศเศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) โดยการเปลี่ยน จากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มุ่งสร้างสังคมคุณภาพ จังหวัดสมุทรสาครจึงได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดในประเด็นยุทธศาสตร์ส่งเสริมภาคการผลิต การแปรรูป อาหารและการบริการสู่ตลาดสากล โดยได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาจังหวัด สมุทรสาครมุ่งสู่การเพิ่มรายได้ เพิ่มช่องทางการตลาด และยกระดับคุณภาพชีวิต การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรสาครสู่เป้าหมายให้ประสบความสำเร็จ ต้องให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ผ่านกลไกการร่วมคิด ร่วมวางแผน สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ระดับชาติ นโยบายรัฐบาล ตลอดจนศักยภาพความต้องการของประชาชน (Samut Sakhon Provincial Office, 2023) ผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นของสมุทรสาครมี หลากหลาย เช่นอาหารทะเล ลำไยพันธุ์พวงทอง เครื่องเบญจรงค์ดอนไก่ดี ลอดช่องวัดเจษฎ์ มะนาวแป้นพวงบ้านแพ้ว (Samutsakorn, 2023) จัดว่าชุมชนมีศักยภาพที่หลากหลาย และสามารถพัฒนาได้หลายมิติ เพื่อสนับสนุนกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ให้มีความแตกต่างและแข่งขันได้ ตามศักยภาพและความต้องการของประชาชน

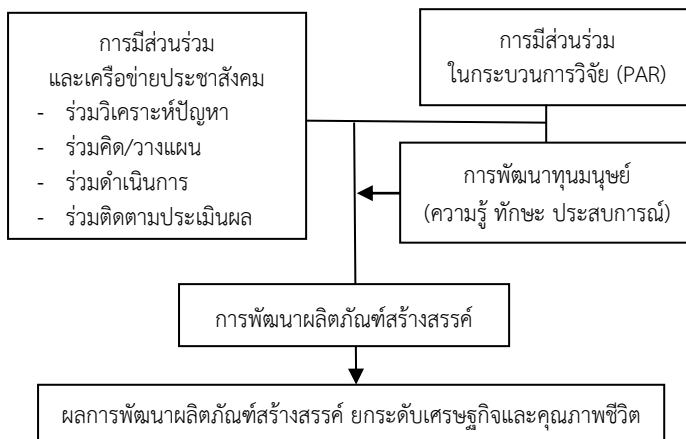
ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านพันธุรังษ์ หมู่ 2 บ้านวัดเกาะ หมู่ 3 หมู่ 4 บ้านหน้าวัด หมู่ 5 บ้านศิริมงคล หมู่ 6 บ้านคลองแสม หมู่ 7 บ้านอ้อมโรงหีบ หมู่ 8 บ้านปากบ่อ รวม 3,608 ครัวเรือน ประชากร 10,405 คน ประชากรมีอาชีพเกษตรกร ประมงชายฝั่ง รับจ้างค้าขาย และทำงานในโรงงาน (Bankoh Subdistrict Administrative Organization, 2020) จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากผู้นำชุมชน ครู และเกษตรกรทำการประมงในตำบล

บ้านเกาะ ประชาชนจำนวนมากอยู่ในวัยทำงาน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ อายุ 50 - 70 ปี ยังมีรายได้ไม่แน่นอน วันละ 200 - 400 บาท ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐ เพราะการผลิตสินค้ามีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกับโรงงานอุตสาหกรรมและต้นทุนการผลิตสูงเมื่อเทียบกับสินค้าประเภทเดียวกันของโรงงาน ไม่สามารถแข่งขันด้วยราคา จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้านกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างและสามารถดึงดูดความสนใจและกระตุ้นการซื้อของผู้บริโภคได้ (Joiklad, 2022) ดังนั้น ทำให้นักวิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในลักษณะของประชาสังคม ซึ่งจะสามารถสนับสนุนการสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนและการผลิตสินค้าที่แข่งขันได้ อีกทั้งเป็นการสร้างรายได้เสริมจากงานหลัก ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งตนเองได้ยั่งยืนต่อไป การวิจัยนี้จึงผสมผสานแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการสร้างเครือข่ายแบบประชาสังคมระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ผู้ประกอบการ นักวิชาการ โดยการแสวงหา ความรู้และความจริงที่ถูกต้อง เข้ามาร่วมกันเรียนรู้ เห็นปัญหาและเห็นทางแก้ปัญหา โดยลงมือปฏิบัติ ได้ผลจริง และแก้ปัญหาได้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society)

Chungsathiansap (2005) กล่าวว่าประชาสังคมเป็นแนวคิดตะวันตก สร้างความเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีฐานแนวร่วมอย่างกว้างขวาง มีการให้นิยามและความหมายจากสำนักคิดต่าง ๆ ไว้ค่อนข้างแตกต่างและหลากหลาย ความหมายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การมองว่าประชาสังคมเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความเป็นอิสระ เน้นความสมัครใจ เป็นประชาธิปไตย และการทำประโยชน์สาธารณะขององค์กรหรือบุคคลที่อยู่นอกภาครัฐ โดยองค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทในฐานะสถาบันหนึ่งของสังคมที่ควบคู่ไปกับภาครัฐและการตลาด มีหลักการและเหตุผลของการดำรงอยู่ที่แตกต่างกันจากสถาบันที่เป็นทางการ ซึ่งประชาสังคมเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นของพลัง

ทางสังคมอย่างหนึ่งที่ย้ายมาสร้างคุณภาพ เน้นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ติดตามตรวจสอบและสนับสนุน รวมทั้งลงมือกระทำการต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมส่วนรวมที่ดีขึ้น

ประเวศ วะสี นำเสนอแนวคิด ประชาสังคม มุ่งไปที่การทำความเข้าใจที่จะเกื้อหนุน ให้ภาคสังคมหรือภาคประชาชนมีความเข้มแข็งและเกิดคุณภาพทางสังคมขึ้น ที่เรียกว่า เป็น “สังคมสมานภาพ” ซึ่งเชื่อว่าจะต้องพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งที่ชุมชน (Community Strengthening) ชุมชนเข้มแข็ง ความเป็นชุมชน ในความหมายของ “ชุมชน” การที่ประชาชนมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกันหรือมีความเชื่อร่วมกัน ในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มิมีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีระบบการจัดการในระดับกลุ่ม ประชาสังคมที่เข้มแข็งต้องมีรากฐานที่เกิดจากการมีชุมชนที่หลากหลายและเข้มแข็ง เช่นเดียวกับแนวคิดประชาสังคมของธีรยุทธ บุญมี และอเนก เหล่าธรรมทัศน์ เห็นตรงกันว่า การแก้ปัญหาพื้นฐานทางสังคมนั้นควรให้ความสำคัญ กับ “พลังที่สาม” หรือพลังของสังคม หากแม้ว่าสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชน ชาวบ้าน สามารถร่วมแรงร่วมใจกัน ผลักดันสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ สังคมที่เข้มแข็ง ในความหมายของธีรยุทธ บุญมี นั้น จะเน้นที่ลักษณะที่กระจาย (Diffuse) พลังทางสังคมที่มาจากทุกส่วนทุก วิชาชีพทุกระดับ รายได้ ทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งโดยนัยยะนี้ จะมีความแตกต่างจาก แนวคิด “ประชาชนเป็นส่วนใหญ่” หรือ “อำนาจของประชาชน” ดังเช่นขบวนการ เคลื่อนไหวทางการเมืองในอดีตเป็นอย่างมาก (Local Community Development Institute, 2022)

สรุปได้ว่า ประชาสังคมเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความเป็นอิสระ เกิดจากความสมัครใจ มีความเป็นประชาธิปไตย เป็นการทำประโยชน์สาธารณะ และเป็นอิสระจากการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว โดยมีเจตนารมณ์ที่จะสร้างสังคมส่วนรวมให้ดีขึ้น ประชาชนมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกันหรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก

มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ พลังของประชาสังคมจึงเกิดจากการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคม ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชนนั้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แสดงความคิดเห็น ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมทำกิจกรรม มีการติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน โดยมีอิสระและเสมอภาคตลอดจนการนำผลที่ได้มาปรับปรุงหรือพัฒนางาน เพื่อใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางาน (Tancharoen, 2020)

Cohen and Uphoff (1980) สรุปว่ากรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมมี 4 รูปแบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประกอบด้วยกรริเริ่มตัดสินใจการดำเนินการตัดสินใจและการตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการประกอบด้วยกรสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและประสานขอความร่วมมือ
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ประกอบด้วยผลประโยชน์ทางวัตถุผลประโยชน์ทางด้านสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการผลิต การกระจายความรู้ รวมทั้งเป้าหมายของการปรับปรุงขีดความสามารถและการปฏิบัติ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริงทางสังคม ผ่านทางนักวิจัย กลุ่มผู้มีส่วนร่วมและกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบ มีส่วนร่วมถึงประเด็นปัญหา

ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ ผลของการวิจัย การเจริญเติบโตและการพัฒนาของผู้มีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญในการออกแบบผลลัพธ์ที่ต้องการเพื่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการจัดตั้งรวมกลุ่มหรือองค์กร โดยเฉพาะในระบบสุขภาพและนโยบายทางด้านสุขภาพ (Loewenson et al., 2014) กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะเป็นเกลียวเวียนหรือวงจรต่อเนื่องกันไป (Spiral of Steps) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์โดยการมีส่วนร่วม และการจัดการแก้ปัญหา การสะท้อนกลับและการเลือกปฏิบัติ การดำเนินการและการประเมินผล การปฏิบัติการ และการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (Marshall and Rossman, 2016) พลังของการพัฒนาที่สามารถขับเคลื่อนกลไกการทำงานด้วยศักยภาพของชุมชนอย่างแท้จริง ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพราะเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และมุ่งสร้างพลังอำนาจให้กับประชาชน โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วมด้วย (Puangsomchit, 2014)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ กิจกรรมซึ่งเน้นที่ศูนย์กลางของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ตลอดชีวิตในทุกมิติ การขยายขีดความสามารถในการทำงานของมนุษย์อย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและขององค์กร กิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการบูรณาการของการฝึกอบรม การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์กรเพื่อนำไปสู่สภาวะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นส่วนที่แยกไม่ออกจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และยังเกี่ยวข้องกับการบริหารความหลากหลาย การสร้างความรู้ใหม่ ๆ การบริหารสมัยใหม่ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การสร้างหุ้นส่วน การเรียนรู้และการเรียนรู้ในงาน (Tancharoen et al., 2020)

Tancharoen (2021) สรุปไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ การทำให้มนุษย์เจริญมีศักยภาพมากขึ้นจนกลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าในสังคมและในประเทศ เป็นกรอบและกระบวนการในการพัฒนาตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างมากต่อการสร้างเครือข่ายประชาสังคม โดยการพัฒนาศักยภาพของทุกฝ่าย อาจทำได้หลายวิธีหรือหลายกระบวนการตั้งแต่การฝึกอบรม การศึกษาผ่านการเรียนการสอน การออกไปศึกษาดูงาน ภายนอกองค์กร ไปจนถึงการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital Development)

William R. Tracey ผู้เขียนหนังสือเรื่อง The Human Resources Glossary นิยามคำว่าทุนมนุษย์ไว้ว่า ผลตอบแทนที่องค์กรได้รับจากความจงรักภักดีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความพยายาม ความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ผลตอบแทนที่ได้รับจะต้องเท่ากับหรือมากกว่าการลงทุนในเครื่องจักรและการลงทุนในเรื่องการวิจัยและพัฒนา ดังนั้น ทฤษฎีทุนมนุษย์จึงเป็นทฤษฎีทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่ได้ถูกนำมาใช้มากที่สุด โดยพิจารณาถึงผลผลิตที่ได้รับจากพนักงานเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้ลงทุนไปในรูปแบบของการฝึกอบรม/การศึกษาเป็นการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของต้นทุน (Cost-Effectiveness Analysis) ทฤษฎีนี้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นกับผลผลิตของพนักงานที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย พบว่าผลผลิตของพนักงานที่สูงขึ้นจะนำไปสู่ผลผลิตและผลประโยชน์ของหน่วยงานและขององค์กรเพิ่มสูงขึ้น (Phuwittayaphan, 2008)

ตามทฤษฎีของ Gratton and Ghoshal (2003) ได้ให้นิยามของทุนมนุษย์ไว้ว่า ทุนมนุษย์ประกอบด้วยทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทางอารมณ์ ความคิดของบุคคลที่มีส่วนร่วมอย่างอิสระในการทำงาน ดังนั้น การเพิ่มหรือพัฒนาทุนมนุษย์จึงเป็นการแปรเปลี่ยนทุนทั้งสามชนิดนี้ให้เกิดคุณค่าแก่ตนเองและองค์กร

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะหรือความสามารถที่เหมาะสมกับสมาชิกของชุมชนตามที่พวกเขาต้องการ โดยเฉพาะการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบหลักในพื้นที่ หาได้ง่าย และดีต่อสุขภาพ ซึ่งการร่วมมือกันผลิตจะเป็น

การสร้างประสบการณ์ บางคนได้ประสบการณ์ใหม่ บางคนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการผสมผสานภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญาสากลเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่จากประสบการณ์ใหม่ ดังนั้น ตัวแปรในการศึกษาการพัฒนาสมาชิกของชุมชนจึงมุ่งเพิ่มความรู้ ทักษะ (ความสามารถ) และประสบการณ์โดยการลงมือปฏิบัติจริง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการค้นคว้า คิดออกแบบ แก้ไขและปรับปรุงเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ดีขึ้น ผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ซึ่งไม่เคยมีในตลาดหรืออุตสาหกรรมนั้นมาก่อน รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการปรับปรุงและดัดแปลงคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม ผลิตภัณฑ์ใหม่ต้องมีระดับความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่มากเพียงพอที่จะทำให้ผู้บริโภครับรู้ได้ ผสมผสานกับการคิดเชิงออกแบบ คือ การทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง (Empathize) ระบุปัญหาและสาเหตุได้ (Define) หาแนวทางแก้ไข (Ideate) สร้างต้นแบบ (Prototype) ทดลอง (Test) (Tancharoen, 2023)

กระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ตามแนวคิดของทอแรนซ์ (Torrance) ทอแรนซ์ได้นำเสนอกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Torrance, 1963 cited in Sinlarat, 2015) โดยกำหนดกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ การค้นหาข้อเท็จจริงโดยเริ่มค้นหาจากความรู้ที่สีกงวลเป็นการคิดปัญหาและสาเหตุของปัญหา การค้นพบปัญหา การคิดและตั้งสมมติฐานรวบรวมข้อมูลความคิดเพื่อทดสอบความคิดนั้น (Ideal-Finding) การค้นพบคำตอบ (Solution - Finding) มีการทดสอบสมมติฐานจนพบคำตอบและขั้นสุดท้าย คือ การยอมรับจากการค้นพบ (Acceptance-Finding) การที่บุคคลเกิดการยอมรับในคำตอบที่ค้นพบและนำไปสู่หนทางของแนวคิดใหม่

กระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของบลูม (Benjamin S. Bloom cited in Tancharoen, 2023) บลูม ได้มีการเสนอลำดับขั้นด้านพุทธิพิสัยโดยการศึกษาด้านพุทธิพิสัยของบลูมมี 6 ลำดับขั้น โดยมีการปรับลำดับขั้นของบลูมใหม่จากเดิม

เนื่องจาก การศึกษาของกลุ่มของบลูมให้ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในลำดับขั้นที่สูงสุด

จากแนวคิดของ 2 นักวิชาการข้างต้น ผู้เขียนได้บูรณาการและสังเคราะห์ตัวแปรในการศึกษากระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนและทีมนักวิจัยตามบริบทของประเทศไทย ทำให้ได้ตัวแปรที่เหมาะสมในการร่วมกันคิดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ รวม 5 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 การค้นหาความจริงที่เป็นปัญหาหรือความต้องการ
- ขั้นที่ 2 แลกเปลี่ยนความคิดเพื่อหาทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหา
- ขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาที่แปลกใหม่
- ขั้นที่ 4 การประเมินความคุ้มค่าด้านต้นทุนและรายได้
- ขั้นที่ 5 การวางแผนการผลิตและนำเสนอสิ่งใหม่

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง แต่มีทิศทางเดียวกัน คือ การมีชีวิตที่ดี (Good Life) และการกินดีอยู่ดีมีความสุข (Well-being) มีนักจิตวิทยาและนักวิชาการหลายสาขาให้นิยามไว้ใกล้เคียงกัน เช่น Huse and Coming อธิบายว่าคุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึง การบรรลุเป้าหมายของพนักงานและประสิทธิภาพขององค์กรในเวลาเดียวกัน ครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิต ได้แก่ การมีสติปัญญาร่างกายและอารมณ์ดี มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน สามารถติดต่อกับบุคคลได้ทุกคน มีการพัฒนาเศรษฐกิจ และมีความมั่นคงปลอดภัย (Wallance, 1974)

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตที่สำคัญ (Ministry of Public Health, 2018) ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ ระดับของความเป็นอิสระ เช่น ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน การพึ่งพิงวัตถุต่าง ๆ หรือการบำบัดรักษา ความสามารถในการทำงาน เป็นต้น ความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การสัมผัสทางสังคม การสนับสนุนจากครอบครัว และด้านสิ่งแวดล้อม

การวิจัยนี้จึงนำเอาตัวแปรที่สามารถวัดคุณภาพชีวิตของ Wallance ผสมผสานกับตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO) มาใช้การศึกษาการสร้างเครือข่ายประชาสังคม ได้แก่ การมีสติปัญญาร่างกายและอารมณ์ดี มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน สามารถติดต่อกับบุคคลได้ทุกคน มีการพัฒนาเศรษฐกิจ/รายได้เพิ่มขึ้น และมีความมั่นคงปลอดภัย

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นทำให้ผู้วิจัยนำมาเชื่อมโยงกัน (กรอบการวิจัย) เพื่อศึกษาผลกระทบอันทรงคุณค่าของแนวคิดประชาสังคม การมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทุนมนุษย์ ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์และคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนอย่างแท้จริง

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนในตำบลบ้านเกาะข้อมูลทะเบียนราษฎร์ จำนวนประชากร 10,405 คน (Bankoh Subdistrict Administrative Organization, 2020) รวม 8 หมู่ ประมาณ 10,000 คน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในเครือข่ายประชาสังคมของโครงการวิจัยและไม่ได้เข้าร่วม ในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ รวม 8 หมู่บ้าน รวม 400 คน ครอบคลุมช่วงอายุวัยทำงาน 15 - 80 ปี ทุกอาชีพ ในทุกหมู่บ้าน สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม (5 - 8 คน) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายอำเภอ ผู้บริหารและตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวม 50 คน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2565 ถึงมิถุนายน พ.ศ. 2566

ขอบเขตด้านพื้นที่

ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม การมีส่วนร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ขอบเขตด้านเวลา

12 เดือน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2565 ถึงมิถุนายน พ.ศ. 2566

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ ประชาชนในตำบลบ้านเกาะข้อมูลทะเบียนราษฎร์ รวม 8 หมู่ ประมาณ 10,405 คน (Bankoh Subdistrict Administrative Organization, 2020) การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ใช้การสุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจงผู้บริหารและตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยตรงตามความยินยอมและความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบกับการศึกษาเชิงปริมาณโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ประชาชนหมู่บ้านละ 50 คน รวม 400 คน (Yamane, 1967) เฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีให้ข้อมูล โดยทีมวิจัยถามกลุ่มตัวอย่างและบันทึกข้อมูลเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ครอบคลุมช่วงอายุ 20 - 70 ปี ทุกอาชีพ ทุกหมู่บ้าน ตามความสะดวกและความเต็มใจของกลุ่มตัวอย่าง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้างานพัฒนาชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ประกอบการในตำบลบ้านเกาะ โดยส่งจดหมายขอสัมภาษณ์และตอบรับวันเวลา/สถานที่ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 5 แห่ง (วิสาหกิจชุมชนผู้เพาะเลี้ยงปลานิลสมุทรสาคร วิสาหกิจชุมชน

ผลิตภัณฑ์งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกผลไม้บ้านเกาะ
วิสาหกิจชุมชนฝรั่งแปลงใหญ่บ้านเกาะ วิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะ) รวม 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับ
ประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยประเด็นคำถามและการพูดคุยเกี่ยวกับการ
มีส่วนร่วมของประชาสังคมกับการพัฒนาชุมชน การเข้าร่วมเครือข่ายการมีส่วนร่วม
ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ความรู้หรือความสามารถในการสนับสนุนการพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ชุมชน และความต้องการด้านความรู้ความสามารถและอื่น ๆ การเก็บข้อมูลเชิง
ปริมาณ แบบสอบถามประกอบด้วย 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ
แบบสอบถาม ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนที่ 3 การพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ (ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์) ส่วนที่ 4 ผลของการพัฒนาผลิตภัณฑ์
ของชุมชน (ยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต) ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ในวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายประชาสังคมในตำบลบ้านเกาะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ (Descriptive Statistics) อธิบายคุณลักษณะของ
กลุ่มตัวอย่างด้านประชากรศาสตร์และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ชุมชน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
แสดงการกระจายของข้อมูล และทดสอบอิทธิพลของตัวแปรด้วยค่า Correlation และ
Multiple Regression เพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนา
ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วม
ในกระบวนการวิจัย ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ โดยใช้ตัวแปรพยากรณ์ 2 ตัว
ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการวิเคราะห์ข้อมูล
เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม
และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลลัพธ์และผลกระทบจากการเข้าร่วมของกระบวนการ

มีส่วนร่วมในรูปแบบของประชาสังคม ด้านความรู้ ความสามารถ ความสัมพันธ์ รายได้ และความยั่งยืน การพัฒนาอาชีพ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Source Triangulation) ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ณ สถานที่ที่แตกต่างกันและช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้มาจากการสนทนากลุ่มและการสังเกตเพื่อศึกษาสรุปข้อมูลที่มีความสอดคล้องกัน

ผลการวิจัย

บรรลุตฤประสงค์ข้อ 1. การสร้างเครือข่ายประชาสังคมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เครือข่ายประชาสังคมเกิดขึ้นจากความสมัครใจและมีการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และอำเภอเมืองสมุทรสาคร สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร องค์การบริหารส่วนตำบลสำนักงานพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ สภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และวิสาหกิจชุมชนสองแห่งในตำบลบ้านเกาะ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตั้งแต่การร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาในการทำมาหากิน และการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในตำบลบ้านเกาะ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ปัจจัย	ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์			t	P
	b	SE	B		
ค่าคงที่ (a)	0.604	0.118		5.125	0.000*
การมีส่วนร่วม	0.593	0.048	0.561	12.447	0.000*
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	0.300	0.041	0.327	7.263	0.000*
Adjust R Square = 0.717 R Square = 0.719 R = 0.848 Dubin-Watson = 1.820					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า ตัวแปรการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถร่วมกันพยากรณ์ ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอำนาจการทำนายผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ได้ร้อยละ 71.70 (Adjust R Square = 0.717) ที่เหลือเป็นอิทธิพลของปัจจัยอื่น สามารถนำเสนอสมการพยากรณ์ ทำนายทั้งสมการคะแนนดิบได้ ดังนี้

$$y = 0.604 + 0.593\text{การมีส่วนร่วม} + 0.300\text{การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์}$$

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.780-0.825 ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.825 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.807 ส่วนตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.780

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้บริหารส่วนราชการและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเห็นตรงกันว่า ความแตกต่างของรูปแบบการดำเนินชีวิตของเกษตรกรและชุมชนเมือง (บ้านจัดสรร) เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนหรือประชาสังคม เพราะชุมชนเมืองส่วนใหญ่มีงานประจำ วันหยุดมีภาระครอบครัว และเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนลูกหลานส่วนใหญ่ทำงานประจำในโรงงานหรือบริษัทต่างจังหวัด ส่วนการสัมภาษณ์สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ส่วนใหญ่พึงพอใจรสชาติ ประโยชน์ที่ได้รับจากพืชชาปลานิล และปลาย่อ อิ่มท้องและคุณค่าทางโภชนาการสูง

ผลจากการสนทนากลุ่มประชาชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 5 แห่ง เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ วิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะและวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์

งานเศษผ้าชุมชนบ้านอ้อมโรงหีบ ประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทุกกลุ่มพึงพอใจ และเห็นด้วยกับการสร้างความร่วมมือแบบประชาสังคม ระหว่าง ภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และภาคประชาชน เพราะจะช่วยให้กลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชน มีต้นทุนจากค่าใช้จ่ายในการผลิตและการจำหน่ายสินค้าลดลง มีสถานที่ให้จำหน่ายสินค้า เป็นการสนับสนุนการขายและเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่สามารถเข้าร่วมหรือผลิตสินค้าที่หลากหลายจำหน่ายร่วมกับวิสาหกิจชุมชนได้

ผลการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ข้อ 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามศักยภาพของชุมชน จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ด้วยความร่วมมือกันตั้งแต่การเสนอความต้องการ ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนและการทำมาหากินของครอบครัว การแลกเปลี่ยนความรู้ การสนับสนุนกำลังคนและวัตถุดิบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความร่วมมือในการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในตำบลบ้านเกาะเพื่อเป้าหมายในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยจุดเด่นของปลายอยที่ดีต่อสุขภาพของคนทุกเพศทุกวัย รวมถึงผู้สูงอายุและผู้ป่วย ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ “พิชซ่าปลานิล” และ “ปลายอย (ยี่สก) สมุนไพร” จากวัตถุดิบที่ชาวบ้านเลี้ยงเอง กำลังคนจากวิสาหกิจชุมชนภูมิไทยบ้านเกาะและบ้านอ้อมโรงหีบ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมคิด ทีมวิจัยและนักศึกษาศาखाวิชาการประกอบการธุรกิจพัฒนาสูตรและทดสอบตลาดโดยการให้คณาจารย์ วิทยากร ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการและองค์กรบริหารส่วนตำบลชิมและซื้อสินค้า รวม 5 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นหาความจริงที่เป็นปัญหาหรือความต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อหาทางเลือก ประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาที่แปลกใหม่ ประเมินความคุ้มค่าด้านต้นทุนและรายได้ การวางแผนการผลิตและนำเสนอสิ่งใหม่ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ 2 ชนิด คือ พิชซ่าปลานิล และปลายอย (ยี่สก) สมุนไพร ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่ชาวบ้านเลี้ยงในแต่ละบ้านแต่ละชุมชนมาแปรรูปผสมผสานกับ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถนอมอาหารกับองค์ความรู้สมัยใหม่ในการผลิตพืชฯ ของชาวตะวันตกมาสู่วัตถุดิบแบบไทย ๆ ได้แก่ ปลานิล สับปะรด มะเขือเทศ และพริกชี้ฟ้า ร่วมกับขนมปังแผ่น/แบ่งโรตี่ มอสซาเรลล่าชีส และออริกาโน่ จากการลงมือปฏิบัติ คิดและทำร่วมกัน มีการใช้สติปัญญา เคลื่อนไหวร่างกาย มีอารมณ์ดี มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน จากเดิมแต่ละคนมีรายได้ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับอาชีพและพื้นฐานครอบครัว มีรายได้ประจำบ้าง ไม่มีบ้าง สมาชิกที่เข้าร่วมในการผลิตมีรายได้เพิ่มขึ้น รายได้เสริมจากการพัฒนาสินค้าทั้ง 2 ชนิดนี้ไปจำหน่ายที่ “ตลาดประชารัฐ” คนไทยยิ้มได้ ตลาดนัดอาหารปลอดภัย บริเวณหน้าอำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร วันพุธ พุธที่สดดี และศุกร์ สัปดาห์แรกของทุกเดือน เฟสบุ๊คและไลน์ พืชฯ ปลานิล เพียง 33 ชิ้น อัตรากำไร ร้อยละ 32.77 ของต้นทุน ปลาย่อ 200 กรัม 2 ชิ้น ราคา 65 บาท และ 400 กรัม ราคา 120 บาท รายได้ 360 บาท กำไรประมาณ 130 บาท หรืออัตรากำไร ร้อยละ 56.52 ของต้นทุนจัดว่าเป็นการสร้างเครือข่ายประชาสังคมที่ประสบความสำเร็จตามกรอบการวิจัย คือ ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างแท้จริง

ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันผลลัพธ์และผลกระทบของการร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหาเรื่องการจัดการสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพราะสมาชิกส่วนใหญ่อายุ 50 - 70 ปี กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพเกษตรกร รับจ้าง และแม่บ้าน สินค้าแปรรูปจากผลไม้และปลาน้ำจืดของวิสาหกิจชุมชน เช่น มะพร้าว ปลานิล ปลายี่สก ไม่สามารถแข่งขันกับโรงงานได้ทั้งด้านมาตรฐานคุณภาพและราคา ในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเข้าใจและเห็นความสำคัญของแนวคิดประชาสังคมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในผลลัพธ์กระบวนการทางความคิด การรับรู้ และวิธีคิดเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และติดตามประเมินผล ทำให้ผู้บริหารภาครัฐ ผู้นำชุมชน และท้องถิ่น รวมถึงสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เข้าใจและเห็นความสำคัญของการร่วมมือในการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ทำให้บรรลุเป้าหมายและส่งผลกระทบระหว่างดำเนินการและเมื่อสำเร็จแสดงถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

คือ อารมณ์ดี มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน สามารถติดต่อกับบุคคลได้ทุกคน และรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนั้น ผู้บริหารภาครัฐ ผู้นำชุมชน และท้องถิ่นทุกคนได้แสดงความคิดเห็นตรงกันว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะถูกถ่ายทอดไปยังผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานของทุกหน่วยงานเพื่อเป็นกรณีศึกษาและสามารถต่อยอดขยายผลไปสู่กิจกรรมพัฒนาชุมชนในสมุทรสาครได้อย่างแน่นอน ซึ่งให้เห็นว่าการสร้างความเข้มแข็งและแนวทางแก้ปัญหาในการทำมาหากินของชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนรวมทั้งการสร้างความจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี องค์ความรู้ใหม่สำหรับชุมชนท้องถิ่น คือ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบด้วยการทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง กรอบของปัญหาหรือสาเหตุ การหาแนวทางแก้ไข สร้างต้นแบบ และทดลอง เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร ผู้บริหารและตัวแทนสภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ พัฒนาการอำเภอ เกษตรอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้าน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อยอดขยายผลไปสู่กิจกรรมพัฒนาชุมชนในพื้นที่ได้

อภิปรายผล

เครือข่ายประชาสังคมที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจและมีการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และนายอำเภอสภาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ สำนักงานพัฒนาชุมชนเกษตรอำเภอ และวิสาหกิจชุมชนสองแห่งในตำบลบ้านเกาะ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตั้งแต่การร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาในการทำมาหากิน การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในตำบลบ้านเกาะ และข้อเสนอแนะจากทุกฝ่าย ทำให้ได้ข้อสรุปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ด้วยการแปรรูปปลาและปลาเยือกที่สมาชิกในชุมชนเลี้ยงเอง เป็นพิซซาและปลายอ จากความคิดสร้างสรรค์ด้านทรัพยากรและอาหารเพื่อสุขภาพตรงกับแนวคิดของ Fuller (1994) คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์มีวัตถุประสงค์หลายประการ กว้างขวาง แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ต้องการผลิตภัณฑ์

ใหม่ที่สร้างผลกำไรและเพื่อความอยู่รอด ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ (Creative Product) โดยการผสมผสานแนวคิดในการทำอาหารและคัดเลือกวัตถุดิบแบบไทย ๆ มาผสมกับรูปแบบอาหารว่างแบบสากลโดยเน้นวัตถุดิบที่ดีต่อสุขภาพของคนทุกวัย

เครือข่ายประชาสังคมสื่อถึงความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นและมีเจตนาในการพัฒนาชุมชนในเครือข่ายให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดประชาสังคมที่เข้มแข็งที่ต้องมีรากฐานที่เกิดจากการมีชุมชนที่หลากหลายและเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชน ชาวบ้าน สามารถร่วมแรงร่วมใจกัน ผลักดันสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐาน ก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (Local Community Development Institute, 2022) นอกจากนี้ ความสนใจของทุกฝ่ายแสดงถึงพลังของประชาสังคมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคมร่วมกันส่วนราชการ เนื่องจากประชาสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีจิตสำนึก ร่วมกันในการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยความเต็มใจ และจะส่งผลให้สังคมหรือชุมชนนั้นเข้มแข็ง สอดคล้องกับแนวคิดประชาสังคมของ Nimitkul (2002) ผลลัพธ์ คือผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเหมาะสม จากการเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Namburi (2019) คือ การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยส่วนรวม

ผลของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยความร่วมมือกันตั้งแต่การเสนอความต้องการ ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนและการทำมาหากินของครอบครัว การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และการสนับสนุนกำลังคนและวัตถุดิบ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของความร่วมมือในรูปแบบของประชาสังคมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของ Puangsomchit (2014) ซึ่งกล่าวไว้ว่าพลังของการพัฒนาที่สามารถขับเคลื่อนกลไกการทำงานด้วยศักยภาพของชุมชน

อย่างแท้จริง ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพราะเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และมุ่งสร้างพลังอำนาจให้กับประชาชน โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วมด้วย นอกจากนั้น พลังของความร่วมมือที่เกิดจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงรวมถึงท้องถิ่น ล้วนมีพลังทั้งด้านการเมืองและการปกครองที่ส่งผลต่อการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจกันได้ด้วยความสัมพันธ์ที่มีภาครัฐและท้องถิ่นเข้ามาร่วมอย่างเป็นทางการ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยของ Pakdee (2023) ซึ่งสรุปว่า รัฐและการเมืองมีส่วนร่วมในการสร้างท้องถิ่น ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วม นักการเมืองท้องถิ่นที่ทำงานเพื่อพัฒนาคนและเปลี่ยนความเข้าใจเชิงปัจเจกมาเป็นชุมชนมากขึ้น

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการทดลองผลิตพืชข้าปลานิลและปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากชุมชน ช่วยลดการพึ่งพิงความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก จัดว่าเป็นการให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง พึ่งพาตนเองได้ และองค์ความรู้จากการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้านให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ จัดว่าเป็นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้และยังเป็นการส่งเสริมความสามารถของทุกคนให้มีส่วนร่วมและมีความเท่าเทียมกัน (Amphansirirat & Wongchaiya, 2017) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดการผสมผสานความรู้จากทฤษฎี (จากนักวิจัย) และการปฏิบัติ (จากชาวบ้าน) เข้าด้วยกัน ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ 2 ชนิด คือ พืชข้าปลานิล และปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่ชาวบ้านเลี้ยงเองภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถนอมอาหารและการแปรรูปเนื้อปลาสด ด้วยการล้างเกลือขนาดและนี้ผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ในการทำพืชข้าของชาวตะวันตกมาสู่วัตถุดิบแบบไทย ๆ ด้วยปลานิล สับปะรด มะเขือเทศ พริกชี้ฟ้า มอสซาเรลล่าชีส และออริกาโน โดยใช้แผ่นขนมปังและแป้งโรตีสี่ที่หาง่ายและต้นทุนต่ำกว่า

แบ่งพืชชา อย่างในเตาหรือกระทะที่ใช้ทั่วไป ผสมกับสมุนไพร (ชา ตะไคร้ ใบมะกรูด กะปิ กระชาย พริกไทยดำและพริกสด) ถือว่าเป็นผลงานจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมิติทุนมนุษย์ ที่ว่าทุนมนุษย์ คือ ผลตอบแทนจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผลผลิตของพนักงานที่สูงขึ้นจะนำไปสู่ผลผลิตและผลประกอบการของหน่วยงานและขององค์กรเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ การเพิ่มคุณค่าของคนในชุมชนด้วยความรู้ ประสบการณ์และความสัมพันธ์ในชุมชน ภาครัฐและท้องถิ่น คือ ผลของการพัฒนาสติปัญญา คือ ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ พัฒนาความสัมพันธ์ในประชาสังคม (Phuwittayaphan, 2008) และพัฒนาอารมณ์ให้เกิดความรอบคอบ ใจเย็น ยืดหยุ่นตามสถานการณ์เพราะต้องคำนึงถึงความร่วมมือที่ราบรื่น สอดคล้องกับทฤษฎีของ Gratton and Ghoshal (2003) ซึ่งได้ให้คำนิยามของทุนมนุษย์ไว้ว่า ทุนมนุษย์ประกอบด้วยทุนทางปัญญา สังคม และทางอารมณ์ ความคิดของบุคคลที่มีส่วนร่วมอย่างอิสระในการทำงาน

ประชาสังคมที่เกิดจากการเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามตัวแปรที่สามารถวัดคุณภาพชีวิตของ Wallance (1974) ได้แก่ การมีสติปัญญาร่างกายและอารมณ์ดี มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน สามารถติดต่อกับบุคคลได้ทุกคน มีการพัฒนาเศรษฐกิจหรือรายได้เพิ่มขึ้น และมีความมั่นคงปลอดภัยจากการทำมาหากินโดยได้รับการสนับสนุนกำลังคน สถานที่ และทุนบางส่วนจากทุกภาคส่วน ในประชาสังคมนี้ ความร่วมมือในการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ไม่เคยทำมาก่อนเพื่อเป้าหมายในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ด้วยจุดเด่นของปลายอที่ดีต่อสุขภาพของคนทุกวัย รวมถึงผู้ป่วย สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ความสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ร่วมกันและความร่วมมือของเครือข่ายประชาสังคม ได้แก่ การเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่นักวิจัย ผู้บริหารงานภาครัฐ และองค์กรบริหารส่วนตำบลแลกเปลี่ยนกัน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนช่วยกันผลิตพืชชาปลานิลและปลายอ (ยี่สก) สมุนไพร จนกระทั่งนำออกจำหน่ายได้กำไรตามที่ต้องการ (ประมาณร้อยละ 50 ของต้นทุน) ถือว่าเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วย

ความคิดสร้างสรรค์ สามารถแก้จุดอ่อนด้านกำลังคนที่มีอยู่น้อยและส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Tancharoen (2023) ซึ่งพบว่าศักยภาพของชุมชนส่งผลต่อ ความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของกลุ่ม ซึ่งเป็นผล มาจากความคิดสร้างสรรค์ และมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญมากในการสร้าง เครือข่าย เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Chompoopanya and Rojanatrakul (2022) พบว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ปัจจัยที่นำไปสู่ การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จสามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน ให้เข้มแข็งที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในชุมชน

องค์ความรู้ใหม่ และการนำไปใช้ประโยชน์

จากความร่วมมือในรูปแบบในการวิจัยครั้งนี้ทำให้สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ คือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ ความร่วมมือของประชา สังคมผสมผสานปัจจัยภายในและภายนอกด้วยความรู้ที่แตกต่างกันของทุกฝ่าย เสนอวิธีการเพิ่ม คุณค่าสินค้าจากภูมิปัญญาดั้งเดิมจากการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญา สากลด้วยความคิดสร้างสรรค์ แตกต่างจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจ ขนาดย่อม (SME) ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในองค์กรคือคุณภาพสินค้า การบริการ นวัตกรรม ความคุ้มค่า การจัดจำหน่ายและการตลาด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 นักวิจัย ภาครัฐ และชุมชน สามารถนำผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ได้ จากการวิจัยไปพัฒนาต่อยอดด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มี ความหลากหลายมากขึ้น

1.2 ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและผู้นำชุมชน สามารถขยายเครือข่ายหรือเข้าร่วมประชาสังคมเพิ่มสนับสนุนกำลังคนเพื่อการแก้ไขจุดอ่อนที่เป็นต้นเหตุของจุดอ่อนด้านกำลังคนและการตลาดออนไลน์ โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้และกำลังคนเพื่อการพัฒนา รูปแบบการสื่อสารการตลาด

1.3 หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสำรวจข้อมูลจริงของแต่ละหมู่บ้านร่วมกับนักวิจัย เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาได้ตรงจุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนการพัฒนางานวิจัยต่อยอดผลการวิจัยเพื่อการพัฒนาเครือข่ายประชาสังคมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ร่วมกับภาครัฐและท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านการสร้างความร่วมมือของคนรุ่นใหม่ร่วมกับสถาบันการศึกษา

2.2 นักวิจัยควรศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาชุมชน โดยการลงพื้นที่เพื่อจูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยและเครือข่ายประชาสังคม จะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองที่ยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

- Amphansirirat, A. & Wongchaiya, P. (2017). Participatory action research: important characteristics and applications in communities. *Humanities Journal. and social sciences Mahasarakham University*, 36(6), 192–202. (in Thai).
- Bankoh Subdistrict Administrative Organization. (2020). *Demographic information*. <https://www.bankoh-korat.go.th/info.php?cg=2&ct=10> (in Thai).

- Chompoopanya A. & Rojanatrakul, T. (2022). The development potential of the community in participant model to sustainable tourism community. *Journal of Modern Learning Development*, 7(8), 414-430. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/256695/174399> (in Thai).
- Chungsathiansap, K. (2005). *Driving the Thai health agenda: Civil society and health system reform*. Bangkok: Media Creation Company Limited. (in Thai).
- Cohen, J. & Uphoff, N. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity', *World Development*, 8, 213-235. https://www.researchgate.net/publication/4897194_Participation's_Place_in_Rural_Development_Seeking_Clarity_Through_Specificity
- Fuller, G.W. (1994). *New product development from concept to marketplace*. Boca Raton FL: CRC Press.
- Gratton, L. & Ghoshal, S. (2003). Managing personal human capital: New Ethos for the 'volunteer' employee. *European Management Journal*, 21(1). <https://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/18418.pdf>
- Local Community Development Institute. (2022). *The concept of civil society*. <https://www.lci.or.th/2016/08/24/%E0%B9%81%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/>
- Loewenson R., Laurell A. C., Hogstedt C., D'ambrouso L, & Shroff Z (2014). *Participatory action research in health systems: A methods reader*. Canada: Equinet.
- Marshall, C. & Rossman, G. (2016). *Designing qualitative research*. (6th Ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.

- Ministry of Public Health. (2018). *Handbook for consideration*. Regulations of the Office of the Prime Minister regarding the development of quality of life at the local level, 2018. Bangkok: Office of the Welfare Organization Printing Business. (in Thai).
- Monknoi, T., Malakul Na Ayudhaya, P., & Kirdpitak, P. (2021). *Psychological awareness of community*. *MCU Humanities Review Journal*, 7(1), 441-454. (in Thai).
- Namburi, S. (2019). Participation theory in public administration. *Academic Research Journal*, 2(1), 183-197. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/179213/128700> (in Thai).
- Nimitkul, S. (2002). *The concept of civil society*. <http://www.stabundamrong.go.th/base/j1.12.pdf> (in Thai).
- Pakdee, W. (2023). Development administration of Thai local community based on cultural diversity. *Journal of Faculty of Humanities and Social Sciences Humanities and Social Sciences*, 7(1), 176-191. (in Thai).
- Phuwittayaphan, A. (2008). *Human resource development strategy*. Bangkok: HR Center Company. (in Thai).
- Puangsomchit, C. (2014). *Participatory action research*. Course teaching documents. Educational Administration Research Unit 6. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai).
- Samut Sakhon Provincial Office. (2023). *Samut Sakhon Province*. https://www.samutsakhon.go.th/_new/files/com_news_devpro1/2023-02_d2_eb329e2082486.pdf (in Thai).

- Samutsakorn. (2023). Provincial Good Products. https://www.Samutsakhon.go.th/_new/festival (in Thai).
- Sinlarat, P. (2015). *Philosophy of creative education and productivity*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University. (in Thai).
- Tancharoen, S. (2020). Potential of community enterprises in developing organic agricultural products, Suphan Buri Province. *Krung Kao Rajabhat Research Journal*, 7(2), 71-78. (in Thai).
- Tancharoen, S. (2021). *Human resource management for entrepreneurs*. Bangkok: Smile Printing. (in Thai).
- Tancharoen, S. (2023). The Study of Community Potential for Local Wisdom Product Development in U-thong District, Suphanburi Province. *Suratthani Rajabhat Journal*, 10(1), 45-52. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/srj/article/view/252487/178408> (in Thai).
- Tancharoen, S., Un-anan, N., & phankosol, S. (2020). Value creation of hand weaving fabric innovative products according to ethnic groups' identities in U-thong district, Suphanburi province. *Proceedings of the 14th Rambhaibarni National Research Conference "Innovative, creative research for sustainable development of quality of life and society"*, 492-502. Chanthaburi: Rambhaibarni Rajabhat University. (in Thai).
- Wallance. (1974). *Identification of quality of life indicators for use in family planning programs in developing countries*. <https://www.proquest.com/openview/379c5be09d09a7c8bc64f11b5d2315e6/1?cbl=18750&diss=y&pq-origsite=gscholar&parentSessionId=7fXSG5O9dR%2BDaaK>
- Yamane, Taro. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*, 2nd Ed., New York: Harper and Row.

บุคลากร

Joiklad, P. (2022). (interviewee), Tancharoen S. (interviewer), Phumthai Ban Ko Community Enterprise, 22 February 2022 interview.